

Ku zjednoczeniu. Odzyskanie przez Polskę niepodległości

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Kurier Warszawski*, t. 314, Warszawa 13.11.1918, s. 5.
- Źródło: *Czas*, Warszawa 19.11.1918, s. 2.
- Źródło: *Kurier Warszawski*, t. 312, Warszawa 11.11.1918, s. 5.
- Źródło: Jędrzej Moraczewski, *Przewrót w Polsce, cz. 1, Rządy ludowe*, Kraków–Warszawa 1919.

- Źródło: Stanisław Dzierzbicki, *Pamiętnik z lat wojny 1915-1918*, Warszawa 1983, s. 322.
- Źródło: Karol Wędziagolski, *Pamiętniki*, Londyn 1972, s. 363–364.
- Źródło: *Depesza notyfikująca odrodzenie Polski*, <https://muzeumpilsudski.pl/depesza-notyfikujaca-odrodzenie-polski/>.
- Źródło: *Kurier Warszawski*, t. 313, Warszawa 12.11.1918, s. 3.

Ku zjednoczeniu. Odzyskanie przez Polskę niepodległości

Pochód narodowy w Warszawie, 17 listopada 1918 r.
Źródło: domena publiczna.

„Powróciłem z Magdeburga 10 listopada [...] Byłem przerażony tym, co zastałem, i chciałem – wyznam – najbardziej tchórzliwie uciec” – tak po latach wspominał swój przyjazd do Warszawy w listopadzie 1918 r. Józef Piłsudski. Na wieść o odzyskaniu niepodległości polskie społeczeństwo ogarnęły radość i nadzieja, ale jednocześnie pogrążone było ono w głębokich podziałach, które odzwierciedlały się w powstających w różnych częściach kraju lokalnych ośrodkach władzy. 11 listopada Piłsudski przejął władzę wojskową, a następnie cywilną i rozpoczął proces konsolidacji sił politycznych. Czy udało się zjednoczyć wszystkie stronnictwa? Jakie wyzwania stanęły przed państwem? Dlaczego to właśnie 11 listopada stał się symboliczną datą odzyskania niepodległości?

Twoje cele

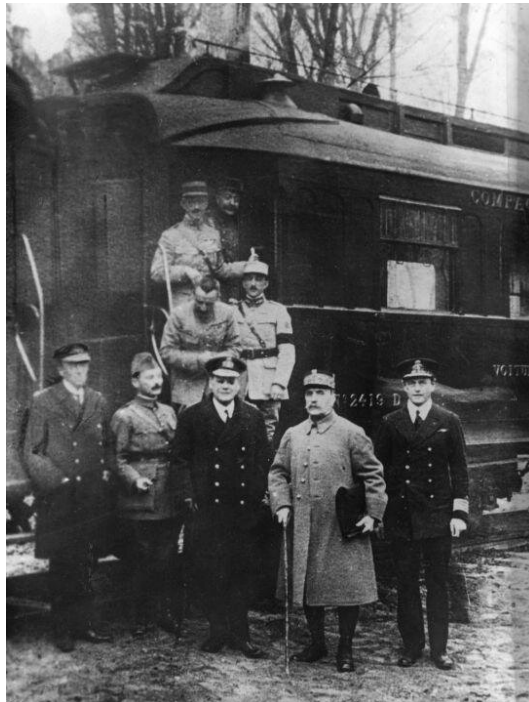
- Ocenisz, czy słusznie 11 listopada obchodzimy święto niepodległości.
- Nazwiesz sprzeczne odczucia, które towarzyszyły Polakom jesienią 1918 r.
- Stworzysz własny ranking twórców niepodległości.
- Wskażesz główne problemy odrodzonej Rzeczypospolitej.

Przeczytaj

„Wolność! Niepodległość! Zjednoczenie! Własne państwo!”

Podpisanie **rozejmu w Compiègne** 11 listopada 1918 r. pomiędzy **ententą** a Cesarstwem Niemieckim (co ilustruje zdjęcie poniżej) formalnie zakończyło I wojnę światową i rozpoczęło nowy etap w dziejach Europy. Dla Polski stanowiło nadzieję na pełne wyzwolenie ziem polskich po 123 latach zaborów.

Ferdinand Foch, francuski dowódca, szef Sztabu Generalnego i naczelny wódz sił sprzymierzonych, przed wagonem kolejowym w lesie Compiègne.

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

Dzień wcześniej, 10 listopada, o godzinie 7.30, do Warszawy przybył Józef Piłsudski. Został uwolniony z twierdzy w Magdeburgu, w której przebywał od połowy 1917 r. po tzw. **kryzysie przysięgowym**. Kolejnego dnia, na wieść o przyjeździe marszałka oraz podpisaniu rozejmu w Compiègne, ludność stolicy ogarnęła euforia. Niepodległość stała się faktem. Na ulicach panował powszechny entuzjazm; wywieszano polskie flagi i zdejmowano ślady niemieckiej obecności. Późniejszy premier Jędrzej Moraczewski tak wspominał ten moment w swoich pamiętnikach z Galicji:

((Jędrzej Moraczewski

Przewrót w Polsce, cz. 1, Rządy ludowe

Niepodobna oddać tego upojenia, tego szału radości, jaki ludność polską w tym momencie ogarnął. Po 120 latach przysły kordony (granice)! Nie ma „ich”! Wolność! Niepodległość! Zjednoczenie!

Własne państwo! Na zawsze! Chaos? To nic! Będzie dobrze. Wszystko będzie, bo jesteśmy wolni od pijawek, złodziei, rabusiów, od czapki z bączkiem, będziemy sami sobą rządzili. W ciągu dwóch dni nie było śladu po symbolach panowania Austriaków. Kto tych krótkich dni nie przeżył, kto nie szalał z radości w tym czasie wraz z całym narodem, ten nie doznał w swym życiu najwyższej radości. Cztery pokolenia nadaremno na tę chwilę czekało, piąte doczekało. Od rana do wieczora gromadziły się tłumy na rynkach miast; robotnik, urzędnik porzucał pracę, chłop porzucał rolę i leciał do miasta, na rynek dowiedzieć się, przekonać się, zobaczyć wojsko polskie, polskie napisy, orły na urzędach, rozczulano się na widok kolejarzy, ba – na widok polskich policjantów i żandarmów.

Źródło: Jędrzej Moraczewski, *Przewrót w Polsce, cz. 1, Rządy ludowe*, Kraków–Warszawa 1919.

Precz z zaborcami! Ewakuacja armii niemieckiej

Symbolem tego dnia stało się również masowe rozbrajanie Niemców wciąż znajdujących się w stolicy (co prezentuje zdjęcie poniżej). Odbywało się to nie tylko siłami żołnierzy z [Polskiej Organizacji Wojskowej](#) (POW), ale także mieszkańców miasta. Nie wszędzie przejęcie władzy ze strony okupantów w Warszawie przebiegało spokojnie. Emocje towarzyszące ludności nierzadko wymykały się spod kontroli i prowadziły do aktów przemocy. Doszło m.in. do walk o ratusz i Cytadelę, a wymiana ognia trwała cały dzień. Józef Piłsudski podjął próbę załagodzenia sytuacji poprzez wydanie odezwy:

« *Obywatele i obywatelki! [...] Okupacja w Polsce przestaje istnieć. Żołnierze niemieccy opuszczają naszą Ojczyznę. Rozumiem w pełni rozgoryczenie, jakie we wszystkich kołach społeczeństwa obudziły rządy okupantów. Pragnę jednak, abyśmy nie dali się porwać uczuciom gniewu i zemsty. Wyjazd władz i wojsk niemieckich musi odbyć się w najzupełniejszym porządku. [...] Obywatele! Wzywam was wszystkich do zachowania zimnej krwi, do równowagi i spokoju, jaki powinien panować w narodzie pewnym swej wielkiej i świetnej przyszłości.*

Rozbrajanie Niemców w Warszawie, 11 listopada 1918 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Do wieczora stolica była wolna od władz okupacyjnych. Kolejnego dnia dotychczasowy generalny gubernator gen. Hans von Beseler uciekł w przebraniu z Warszawy, a do 19 listopada z terenów byłego Królestwa Polskiego ewakuowano wszystkie jednostki niemieckie. Tak opisywał w pamiętnikach te wydarzenia ich świadek, Stanisław Dzierzbicki, polski inżynier, ekonomista i działacz społeczno-polityczny:

Rozbrajanie Niemców w Warszawie, 11 listopada 1918 r.

Źródło: dostępny w internecie: Zbiory NAC.

Stanisław Dzierzbicki

Pamiętnik z lat wojny 1915-1918

Przy rozbijaniu odbywały się sceny wprost komiczne: grupki chłopaków kilkunastoletnich rozbijały całe oddziały żołnierzy. Pękła zupełnie dyscyplina niemiecka i w gruzy rozsypała się ich siła. Rozbijanie odbywało się wprost żywiołowo – bez żadnego zdaje się planu, ale spokojnie i z pewną kurtuazją. Chłopaki polowali na przechodzących oficerów, którzy zwykle dobrowolnie oddawali broń – bez oporu. [...] Może najdłużej trzymały się warty przed pałacem Namiestnikowskim, gdzie zasiadała Rada Żołnierska. Ale i tu rozbicie odbyło się bez oporu i tak szybko, że gdy szedłem Krakowskim Przedmieściem w stronę Zamku, aby zobaczyć, co się dzieje, stały jeszcze przy byłym pomniku Paskiewicza warty niemieckie złożone z czterech żołnierzy – w kwadrans później, gdy wracałem, warty niemieckie były już zastąpione przez polskie.

Źródło: Stanisław Dzierżicki, *Pamiętnik z lat wojny 1915-1918*, Warszawa 1983, s. 322.

Koniec wojny – początek problemów?

Koniec I wojny światowej to jednak nie tylko radość związana z odzyskaniem niepodległości. Wydarzenia te zapoczątkowały proces żmudnego jednoczenia podzielonego przez dziesiątki lat społeczeństwa. Przed odrodzonym państwem polskim stanęły poważne wyzwania, wymagające pilnego rozwiązania. Głównym problemem bezpośrednio dotykającym ludność były katastrofalna sytuacja gospodarcza i wszechobecna bieda, spowodowane nie tylko działaniami wojennymi, ale także wcześniejszą eksploatacją ziem polskich przez państwa zaborcze. Na przeszkodzie do unormowania sytuacji stał choćby fakt, że tereny dotychczas podzielone przez zaborców posiadały odrębne waluty czy systemy prawne. Karol Wędziagolski, polski rewolucjonista i polityk, pisze w swoich pamiętnikach:

((Karol Wędziagolski

Pamiętniki

Widokowo Warszawa zrobiła na mnie przygnębiające wrażenie. Na każdym kroku w oczy rzucała się powszechna bieda. Drożyzna. Artykuły pierwszej potrzeby były niesłychanie drogie, i droższe z każdym dniem, zaś rzeczy i przedmioty wartościowe sprzedawano i kupowano za psi grosz. Kilo masła było w cenie dziennego zarobku inteligenta, dochody stróża kamienicy przekraczały pobory profesora uniwersytetu [...] Pieniądzem obiegowym była wciąż

„marka” galopująca nieprzytomnie w dół. Na rynkach, gdzie chłopci sprzedawali żywność, panowała zupełna samowola cen, podniecana przez głupotę, i przez chciwość bez umiaru. Pomimo jednak tej dziwaczności gospodarczej, pomimo powszechnej troski o jutro, nastroje były dobre, odświeżone i uroczyste.

Źródło: Karol Wędziagolski, *Pamiętniki*, Londyn 1972, s. 363–364.

Mimo że 11 listopada stał się symboliczną datą odzyskania przez Polskę niepodległości, nie było to równoznaczne z przejęciem władzy we wszystkich częściach kraju i ustaleniem granic państwa. Centrum wydarzeń stała się Warszawa, natomiast w wielu kluczowych miastach sytuacja wciąż była niepewna: Lwów od 1 listopada pogrążony był w walkach z Ukraińcami, Wilno znajdowało się pod okupacją niemiecką, a w Poznaniu niebawem doszło do antyniemieckiego powstania. Również Śląsk, kontrolowany przez Niemców, miał przed sobą niepewną przyszłość. Na dodatek w składzie ziem uważanych za bezspornie polskie jedna trzecia ludności identyfikowała się z inną narodowością.

Oficjalne przejmowanie władzy przez Polaków na terenach podległych wcześniej zaborcom było dopiero początkiem drogi ku pełnej niepodległości. Odradzające się państwo czekała walka o własne granice, a następnie obrona suwerenności. Na podstawie mapy wskaż, które ziemie wyzwolono w listopadzie 1918 r., a które zostały przyłączone później. W jaki sposób się to dokonało?

Źródło: Krystian Chariza i zespół, tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Trudności stanowiło także zaakceptowanie polskich władz na arenie międzynarodowej. 16 listopada Józef Piłsudski przesłał notę do obcych państw, informując o powstaniu niepodległego państwa polskiego. Jednak większość państw zachodnich nie uznała tego faktu, uważając, że ośrodkiem reprezentującym państwo wciąż jest Komitet Narodowy Polski w Paryżu. Tak wspomina tę sytuację pisarka Maria Czapska: „Prowincje zachodnie jeszcze niewyzwolone, granice państwa nieustalone. Paryski Komitet Narodowy nie ufa

Piłsudskiemu, mając go za bolszewizanta i germanofila; nie uznaje rządu Moraczewskiego”. Faktycznie, jeszcze przed wybuchem I wojny światowej zarysował się podział, zgodnie z którym Roman Dmowski należał do orientacji prorosyjskiej (przypomnijmy, że Rosja należała do państw ententy wraz z Wielką Brytanią i Francją), natomiast Piłsudski uważał, że ewentualny sojusz należy zawrzeć z Austro-Węgrami. Mimo zmiany sytuacji międzynarodowej w 1918 r. podział ten wciąż miał znaczenie.

W kierunku konsolidacji. Formowanie się centralnego ośrodka władzy

Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed państwem polskim u progu odzyskania niepodległości było utworzenie centralnego ośrodka władzy, który nie tylko uzyskałby poparcie ugrupowań politycznych, ale zostałby także uznany na arenie międzynarodowej. Po przybyciu do Warszawy Józef Piłsudski zastał wszystkie siły polityczne pogrążone w głębokich podziałach, których nie potrafiły przezwyciężyć. Jego celem stała się więc konsolidacja tych środowisk oraz doprowadzenie do powstania ogólnonarodowego rządu.

Pierwszym krokiem było złożenie na ręce Józefa Piłsudskiego władzy wojskowej przez rządzącą dotychczas Radę Regencyjną, a po trzech dniach – władzy cywilnej. Pełnia jego władzy została przypieczętowana ostatecznie **Dekretem z 22 listopada 1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej**, poprzez nadanie mu stanowiska Tymczasowego Naczelnika Państwa.

Jeszcze 7 listopada powstał Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej z Ignacym Daszyńskim na stanowisku premiera. Na wieść o powrocie Piłsudskiego Daszyński złożył na jego ręce dymisję, ale ponownie otrzymał misję utworzenia nowego rządu. Daszyński nie mógł jednak stanąć na jego czele, ponieważ jako osoba związana z lewicą wzbudzał zbyt wiele kontrowersji w środowisku narodowo-demokratycznym.

18 listopada doszło więc do zaprzysiężenia tymczasowego **rządu Jędrzeja Moraczewskiego** (na zdjęciu poniżej). Jego misją było przygotowanie ordynacji wyborczej do zaplanowanych na 26 stycznia 1919 r. pierwszych wolnych wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Polska była jednym z pierwszych krajów świata, w którym czynne i bierne prawo wyborcze przyznano także kobietom. Ponadto rząd zaplanował szereg reform społecznych, wprowadzając m.in. ośmiogodzinny dzień pracy, płacę minimalną oraz ubezpieczenie społeczne.

Moraczewski, również związany z socjalistami, nie miał pełnego poparcia. Wciąż nie akceptowała go [Narodowa Demokracja](#), która nie brała udziału w tworzeniu rządu. Krytyka ze strony prawicy nie ustawała i dopiero przybycie do Poznania wysłannika [Komitetu](#)

Rząd Jędrzeja Moraczewskiego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Narodowego Polski w Paryżu Ignacego Jana Paderewskiego 26 grudnia doprowadziło do porozumienia z Józefem Piłsudskim. Ten ostatni zdawał sobie sprawę z potrzeby kompromisu, zarówno ze względu na dobro państwa, jak i konieczność uznania rządu na arenie międzynarodowej. Wiedział bowiem, że na zbliżającej się **konferencji wersalskiej** Polskę musiał reprezentować jeden ośrodek władzy. Ostatecznie 16 stycznia 1919 r. doszło do utworzenia **rządu Ignacego Paderewskiego**. Jego członków można zobaczyć na poniższym zdjęciu.

Rząd Ignacego Jana Paderewskiego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rząd Paderewskiego był pierwszym rządem uznanym przez wszystkie ugrupowania polityczne, a także przez państwa zachodnie. Umożliwiło to rozpoczęcie poważnych zmian prowadzących do wyborów do Sejmu Ustawodawczego, a w dalszej kolejności do przygotowania konstytucji.

Józef Piłsudski i Ignacy Jan Paderewski, styczeń 1919 r.

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

10 listopada – uwolnienie Józefa Piłsudskiego z twierdzy w Magdeburgu i jego powrót do Warszawy

11 listopada – podpisanie rozejmu w Compiègne pomiędzy państwami ententy a Cesarstwem Niemieckim, który zakończył I wojnę światową. Oddanie przez Radę Regencyjną władzy wojskowej Józefowi Piłsudskiemu

14 listopada – rozwiązanie Rady Regencyjnej i przekazanie Józefowi Piłsudskiemu władzy cywilnej

18 listopada – powołanie koalicyjnego rządu z Jędrzejem Moraczewskim na czele

22 listopada – Józef Piłsudski zostaje Tymczasowym Naczelnikiem Państwa

26 grudnia – przyjazd do Poznania Ignacego Paderewskiego, przedstawiciela Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu

16 stycznia – powołanie nowego rządu z Ignacym Paderewskim na czele

26 stycznia – wybory do Sejmu Ustawodawczego

Słownik

kryzys przysięgowy

odmowa złożenia przysięgi na wierność cesarzom niemieckiemu i austriackiemu przez część żołnierzy Legionów Polskich; legionieści, którzy odmówili złożenia przysięgi (z Józefem Piłsudskim na czele jako inspiratorem), zostali internowani, czyli przymusowo umieszczeni, w obozach

rozejm w Compiègne

układ rozejmowy kończący I wojnę światową, podpisany 11 listopada 1918 r. pomiędzy ententą a Cesarstwem Niemieckim

Polska Organizacja Wojskowa (POW)

tajna organizacja wojskowa utworzona przez Józefa Piłsudskiego po wybuchu I wojny światowej; żołnierze działający w jej ramach brali czynny udział w walkach o granice państwa polskiego od końca 1918 r.

ententa

przymierze Wielkiej Brytanii, Francji oraz Rosji, które swoje źródło miało jeszcze w XIX w.; podczas I wojny światowej do państw tworzących trzon ententy w różnych etapach dołączyło 25 krajów

socjaliści (lewica niepodległościowa)

przedstawiciele partii o charakterze socjalistycznym (lewicowym) i niepodległościowym, m.in. Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego, Polskiej Partii Socjalistycznej zaboru pruskiego oraz Polskiej Partii Socjalistycznej powstałej na terenie zaboru rosyjskiego. Te trzy organizacje zjednoczyły się w 1919 r., tworząc partię o zasięgu ogólnopolskim. Jej program zakładał m.in. walkę o polepszenie losu robotników, powszechną edukację oraz zrównanie praw kobiet i mężczyzn.

Komitet Narodowy Polski

polska organizacja polityczna założona w sierpniu 1917 r. w Lozannie, w neutralnej Szwajcarii, przez Romana Dmowskiego; później siedzibę przeniesiono do Paryża. Nowy KNP nawiązywał do swojego poprzednika z początku I wojny światowej. Jego celem była odbudowa państwowości polskiej przy wsparciu krajów ententy. Rządy Wielkiej Brytanii, Francji oraz Włoch uznawały KNP za rząd polski na obczyźnie.

konferencja wersalska

a dokładniej konferencja pokojowa w Paryżu po zakończeniu I wojny światowej; trwała nieco ponad rok, od 18 stycznia 1919 r. do 21 stycznia 1920 r. W czasie konferencji podpisano traktat wersalski, czyli układ pokojowy kończący oficjalnie wojnę.

Narodowa Demokracja

ruch polityczny o ideologii nacjonalistycznej, działający w trzech zaborach od końca XIX w., którego bazę stanowiła utworzona w 1893 r. z inicjatywy Romana Dmowskiego tajna organizacja – Liga Narodowa. Program endecji zakładał m.in. rozbudzenie i wzmocnienie wśród Polaków świadomości narodowej, pragmatyzm i wykorzystanie istniejących możliwości prawnych do stworzenia w państwach zaborczych powszechnej organizacji skupiającej Polaków.

Słowa kluczowe

odzyskanie niepodległości, rozejm w Compiègne, ententa, I wojna światowa, Józef Piłsudski, Roman Dmowski, Jędrzej Moraczewski, Ignacy Daszyński, Ignacy Paderewski, Komitet Narodowy Polski, Narodowa Demokracja, konferencja wersalska

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z sylwetkami kilku osób związanych z odzyskaniem niepodległości. Zapoznaj się z fragmentami ich wspomnień i zastanów się, z jakimi trudnościami borykały się w pierwszych dniach istnienia odrodzonego państwa polskiego. Jakich dat dotyczą opisywane wydarzenia?

Twoja odpowiedź

Polecenie 2

Stwórz własny panteon bohaterów. Wybierz spośród poniższych postaci lub zaproponuj, kogo dopisałbyś/dopisałabyś do tego grona, i uzasadnij dlaczego. Może to być postać z twojego regionu.

Twoja odpowiedź

TWÓRCY NIEPODLEGŁOŚCI

1918 ♦ 2018

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DjPhNubNB>

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Wskaż następujące wydarzenia na osi czasu.

Połącz wydarzenia z datami

11,

11,

12,

11,

11,

11

przyjazd Józefa Piłsudskiego do Warszawy	
przyjęcie władzy wojskowej przez Józefa Piłsudskiego z rąk Rady Regencyjnej	
przekazanie przez Radę Regencyjną pełni władzy cywilnej Józefowi Piłsudskiemu	
powołanie rządu Moraczewskiego	
objęcie stanowiska Tymczasowego Naczelnika Państwa przez Józefa Piłsudskiego	
przyjazd Ignacego Paderewskiego do Poznania	

Ćwiczenie 3

Przestuduj tekst źródłowy i odpowiedz na pytania.

” Depesza notyfikująca odrodzenie Polski

Do P. Prezydenta Stanów Zjednoczonych, Do Królewskiego Rządu Angielskiego, Do Rządu Rzeczypospolitej Francuskiej, Do Królewskiego Rządu Włoskiego, Do Cesarskiego Rządu Japońskiego,

Do Rządu Rzeczypospolitej Niemieckiej i do Rządów wszystkich Państw wojujących i neutralnych.

Jako Wódz Naczelny Armii Polskiej pragnę notyfikować rządowi i narodom wojującym i neutralnym istnienie Państwa Polskiego Niepodległego, obejmującego wszystkie ziemie zjednoczonej Polski.

Sytuacja polityczna w Polsce i jarzmo okupacji nie pozwoliły dotychczas narodowi polskiemu wypowiedzieć się swobodnie o swym losie. Dzięki zmianom, które nastąpiły wskutek świątecznych zwycięstw armii sprzymierzonych – wznowienie niepodległości i suwerenności Polski staje się odtąd faktem dokonanym.

Państwo Polskie powstaje z woli całego narodu i opiera się na podstawach demokratycznych. Rząd Polski zastąpi panowanie przemocy, która przez sto czterdzieści lat ciążyła nad losami Polski – przez ustrój, zbudowany na porządku i sprawiedliwości.

Opierając się na Armii Polskiej pod moją komendą, mam nadzieję, że odtąd żadna armia obca nie wkroczy do Polski, nim nie wyrazimy w tej sprawie formalnej woli naszej. Jestem przekonany, że potężne

demokracje Zachodu udzielą swej pomocy i braterskiego poparcia
Polskiej Rzeczypospolitej Odrodzonej i Niepodległej.

Źródło: *Depesza notyfikująca odrodzenie Polski*, <https://muzeumpilsudski.pl/depesza-notyfikujaca-odrodzenie-polski/>.

Ćwiczenie 5

Na podstawie poniższych tekstów oraz wiedzy pozaźródłowej wymień trudności, z jakimi borykała się ludność w życiu codziennym w pierwszych miesiącach po odzyskaniu niepodległości. Jakie problemy dopisałbyś/dopisałabyś do tej listy?

tekst 1

” **Kurier Warszawski**

Wśród licznych spraw, jakie się wysunęły na czoło życia codziennego podczas dni przelomowych, przeżywanych przez cały kraj i Warszawę, jedną z najważniejszych jest sprawa pieniędzy polskich. Bez pieniędzy nie ma wymiany, nie ma obiegu dóbr (poza wymianą tzw. naturalną); bez wymiany nie ma życia.

Źródło: *Kurier Warszawski*, t. 312, Warszawa 1918, s. 5.

tekst 2

” **Kurier Warszawski**

Objęcie sądów. W głównym skrzydle pałacu Paca urzędował jeszcze sąd najwyższy niemiecki. Wczoraj o godzinie 1 po południu prezes polskiego sądu okręgowego p. Błaszkowski w asystencji wiceprezesów pp. Lemieszewskiego i Nieznańskiego udał się do przewodniczącego sądu okupantów p. Ritschera i zażądał od niego oddania gmachu, akt dokumentów i kasy. Żądanie to bezzwłocznie wykonane było i obecnie cały pałac Paca jest w rękach polskich.

Poczta. Rozpoczęte wczoraj obejmowanie poczty warszawskiej przez władze polskie wywołało tymczasową przerwę w korespondencji dla osób cywilnych; informuje o tem umieszczone na drzwiach gmachu obwieszczenie, które zapowiada przywrócenie poczty dla ludności cywilnej w ciągu paru dni.

Tramwaje. Wczoraj w godzinach południowych przedstawiciel ministerium wojny w obecności dyrektora tramwajów p. Gustawa Wertheima oraz członka magistratu inż. Alfonsa Kühna pojechał specjalnym wagonem do biur dyrekcji na Woli i dokonał aktu przejęcia przedsiębiorstwa w ręce polskie.

Źródło: *Kurier Warszawski*, t. 313, Warszawa 1918, s. 3.

tekst 3

” *Kurier Warszawski*

Rada miejska uchwaliła wczoraj wniosek nagły, wzywający magistrat do wystąpienia władz o uzyskanie zapewnienia dostawy węgla na potrzeby gazowni i elektrowni, jak również do wydania przepisów normujących zużycie gazu i elektryczności, a to celem zaoszczędzenia na czas jak najdłuższy znajdujących się zapasów węgla.

Nagły wniosek w sprawie podwojenia dotychczasowej racji chleba i cukru przedstawiono radzie miejskiej, dowodząc, że z chwilą przejęcia taboru kolejowego nie należy się obawiać trudności w dowozie zboża [...].

Źródło: *Kurier Warszawski*, t. 314, Warszawa 1918, s. 5.

tekst 4

” *Czas*

Niebezpieczeństwo zarazy, którą grozi dzika demobilizacja, przerosło wszelkie oczekiwania. Dowiadujemy się przez Karpaty od strony Węgier przechodzą tłumy żołnierzy i jeńców, dochodzące od wczoraj do piętnastu tysięcy dziennie, wśród nich mnóstwo chorych.

Źródło: *Czas*, Warszawa 1918, s. 2.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z Dekretem o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego z 6 grudnia 1918 r. Zaznacz, które z wymienionych poniżej osób mogły wziąć udział w wyborach zaplanowanych na styczeń 1919 r.

” Dekret o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego

Na podstawie uchwalonego przez Radę Ministrów projektu stanowiącego następuje:

ROZDZIAŁ I. Prawo wybierania.

Art. 1. Wyborcą do Sejmu jest każdy obywatel państwa bez różnicy płci, który do dnia ogłoszenia wyborów ukończył 21 lat.

Art. 2. Wyborcy winni być mieszkańcami tego obwodu głosowania, w którym głosują, przynajmniej od przedednia zarządzenia wyborów [...].

Art. 3. Wyborcy głosować wolno tylko w jednym obwodzie głosowania.

Art. 4. Wojskowi wszystkich stopni i wszystkich rodzajów broni w służbie czynnej nie biorą udziału w głosowaniu.

Art. 5. Prawa wyborczego nie mają osoby sądownie pozbawione praw obywatelskich.

Art. 6. Prawo głosowania winno być wykonywane osobiście.

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i odpowiedz na pytania.

” Na podstawie dekretu z dnia 14 listopada br. przedłożył mi p. Prezydent Ministrów uchwalony przez Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej projekt utworzenia Najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej aż do czasu zwołania Sejmu Ustawodawczego. Zatwierdzając przedłożony mi projekt, stanowią, co następuje:

Art. 1.

Obejmuję, jako Tymczasowy Naczelnik Państwa, Najwyższą Władzę Republiki Polskiej i będę ją sprawował aż do czasu zwołania Sejmu Ustawodawczego.

Art. 2.

Rząd Republiki Polskiej stanowią mianowani przeze mnie odpowiedzialni przede mną aż do zebrania się Sejmu Prezydent Ministrów i Ministrowie.

Art. 3.

Projekty ustawodawcze, uchwalone przez Radę Ministrów, ulegają mojemu zatwierdzeniu i uzyskują moc obowiązującą, o ile sama ustawa inaczej nie stanowi, z chwilą ogłoszenia w „Dzienniku Praw Państwa Polskiego”; tracą one moc obowiązującą, o ile nie będą przedstawione na pierwszym posiedzeniu Sejmu Ustawodawczego do jego zatwierdzenia.

Art. 4.

Akty rządowe kontrasygnuje Prezydent Ministrów.

Art. 5.

Sądy wydają wyroki w imieniu Republiki Polskiej. [...]

Art. 7.

Mianowanie wyższych urzędników państwowych, zastrzeżone w myśl przepisów dotychczasowych Głowie Państwa, wychodzić będzie ode mnie, na propozycję Prezydenta Ministrów i właściwego Ministra.

Art. 8.

Budżet Republiki Polskiej na pierwszy okres budżetowy uchwali Rząd i przedłoży mi do zatwierdzenia. Dan w Warszawie, dnia 22 listopada 1918 roku

Dla nauczyciela

Autor: Izabela Strączek

Przedmiot: historia

Temat: Odzyskanie niepodległości

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej

Uczeń:

1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do małej konstytucji z 1919 r.).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- ocenia, czy słusznie 11 listopada obchodzimy święto niepodległości;
- opisuje sprzeczne odczucia, które towarzyszyły Polakom jesienią 1918 r.;
- tworzy własny ranking twórców niepodległości.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- analiza tekstów źródłowych,
- analiza SWOT,
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w parach,
- praca w grupach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery/tablety z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda,
- flipcharty i markery.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia cel zajęć: Ocenicie, czy słusznie 11 listopada obchodzimy święto niepodległości oraz jakie szanse i zagrożenia stanęły przed Polską nazajutrz po odzyskaniu niepodległości.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat, mówiąc: Jest początek listopada 1918 r. Jak wygląda ówczesna sytuacja w Europie? Co się dzieje na ziemiach polskich, a co w pozostałej części kontynentu? Uczniowie powinni wspomnieć np. o kończącej się I wojnie światowej, rozpadzie Austro-Węgier, rewolucji w Niemczech, podpisaniu rozejmu w Compiègne i jego postanowieniach. Jeśli mają problemy z odpowiedzią, nauczyciel podsuwa sugestie; jeśli trzeba, koryguje błędne odpowiedzi.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel zapowiada, że uczniowie będą teraz rekonstruować to, co działo się na ziemiach polskich po ogłoszeniu rozejmu i przyjeździe Józefa Piłsudskiego do Warszawy. Prosi dwóch ochotników, aby odczytali z e-materiału po jednym z tekstów źródłowych: pierwszy uczeń odczytuje fragment wspomnień Jędrzeja Moraczewskiego, drugi – Stanisława Dzierzbickiego.
2. Następnie nauczyciel pyta uczniów:
  - Jaka atmosfera panowała w pierwszych dniach odzyskania niepodległości?
  - Jak przebiegało przejmowanie przez Polaków władzy? Dlaczego tak się działo?
3. Nauczyciel wskazuje, że w tym czasie formowało się wiele lokalnych ośrodków polskiej władzy. Dzieli uczniów na sześć grup, każdej z nich zostaje przypisany losowo jeden z ówczesnych polskich polityków: Józef Piłsudski, Roman Dmowski, Wincenty Witos, Ignacy Daszyński, Wojciech Korfanty oraz Jan Paderewski.

4. Uczniowie analizują treść e-materiału oraz teksty źródłowe związane z danym politykiem, znajdujące się na schemacie. Nauczyciel informuje uczniów, aby w trakcie analizy zwracali uwagę na to, jak każdy z polityków oceniał sytuację wewnętrzną Polski oraz jaki był stosunek państw europejskich do polskich władz.

5. Nauczyciel inicjuje dyskusję na temat tego, co zdaniem uczniów mogło być powodem problemów z utworzeniem centralnego ośrodka władzy. Na koniec prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel prosi uczniów, by w parach przygotowali analizę SWOT dotyczącą sytuacji Polski nazajutrz po odzyskaniu niepodległości (uczniowie mogą wykorzystać tabelę zamieszczoną w ćwiczeniu 9). W razie potrzeby objaśnia uczniom tę metodę. Uczniowie na podstawie tekstów źródłowych przygotowują swoje argumenty na temat mocnych oraz słabych stron Polski po odzyskaniu niepodległości, a także stojących przed nią szans i zagrożeń w przyszłości. Nauczyciel wyznacza czas na realizację zadania i rysuje na tablicy/wyświetla na tablicy interaktywnej tabelę do analizy SWOT.
2. Po upływie wyznaczonego czasu chętni lub wybrani uczniowie umieszczają we właściwych miejscach tabeli swoje argumenty. Nauczyciel z uczniami dokonuje analizy. Prosi jednego ucznia o podsumowanie wyników.

Praca domowa:

1. Zapoznaj się ze schematem i sylwetkami kilku osób związanych z odzyskaniem niepodległości. Stwórz własny panteon bohaterów. Wybierz trzy spośród poniższych postaci lub zastanów się, kogo dopisałbyś do tego grona i dlaczego.
2. Dlaczego to właśnie 11 listopada uznano za dzień, w którym do dziś świętuje się odzyskanie niepodległości? Czy uważasz, że był to słuszny wybór? Podaj argumenty przemawiające za tą datą.

Materiały pomocnicze:

Rok 1918: odzyskiwanie Niepodległej, wybór i oprac. Agnieszka Dębska, Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią, Agora SA, Warszawa 2008.

Rok 1918 we wspomnieniach mężów stanu, polityków i wojskowych, wybór i oprac. Jan Borkowski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987.

Paweł Skibiński, *Polska 1918. Polityka i życie codzienne*, Muza, Warszawa 2018.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Nauczyciel może wykorzystać multimedium do pracy w parach: uczniowie wybierają dwóch polityków i dyskutują między sobą o wybranych bohaterach, ich poglądach oraz

działaniach podjętych w omawianym na lekcji okresie.